

VICH EN LA GUERRA DE LA INDEPENDENCIA

En el Llibre Major de l'arxiu del Capbreu de la Catedral, el capbrever s'esplaià a donar relació d'alguns esdeveniments ocorreguts a la ciutat durant la guerra napoleònica. El to amb què està redactat reflexa l'esperit de l'època i la realitat amarga dels fets que vénen a completar les notícies històriques recopilades per Mn. Josep Gudiol en uns articles publicats a la «Gazeta Montanyesa» de l'any 1910 i reeditats a «Gazeta de Vich» de l'any 1917, sobre *Vic en la guerra de la Independència*. I també amb els estudis de Miquel Furiols sobre *La Junta Corregimental de Vich* (AUSA, n.º 12, 1955), p. 67; *El diari de Mn. Isidre Serrat* (AUSA, n.º 23, 1958), p. 16, i *Els patriotes vigatans durant l'època napoleònica* (AUSA, n.º 44, 1965), p. 374. És la relació, fins ara inèdita, que transcrivim a continuació amb l'ortografia actualitzada.

Relació de les guerres que sofrí Espanya des de l'any 1808 a 1814, de Napoleó Bonaparte Emperador intrús dels francesos, i més particularment del que patí en dites guerres Vic i sa comarca.

Després d'haver la França, pels anys de 1790 arribat a lo summo d'iniquitat donant la mort en un catafalc a son llegítim rei Lluís XVI i haver sacrificat infinites altres víctimes innocents amb el sistema de terror que adoptaren Bonaparte i seguint el sistema de Robespierre i altres, que bàrbarament la dirigien el 1795, se decidí a adoptar un govern republicà que, atès son caràcter nacional, era difícil tingués permanència. Luego l'autoritat de tres cònsuls que havien elegit quedà reunida en la sola persona del més astut i pèrfid Napoleón Bonaparte que, a pesar de no ser originari de França (puig era natural de la isla de Còrcega) tingué l'astúcia i traça de passar de cònsul a emperador, subjectant tota la França a sa ambició. Les fronteres de França foren luego limitades per executar sos projectes. Ideà donar sobirania i estats a tots sos germans, Geroní, Lluís i Josep, que li servissen com de barrera i pedestal a son trono. Destinà el regne d'Espanya a son més estimat germà Josep, qual ja ocupava injustament el regne de Nàpols. S'aprofità de la cega ambició del primer ministre d'Espanya Godoy, home venal i gran privat de la reina Lluïsa, que tenia la confiança de son marit Carles IV; rei de poques llums i descuidat en el govern

de sos vassalls i que per intrigues del ministre havia entrat en sospites d'infidelitat de son primogènit contra sa persona. Per estos medis promentent el ministre Godoy lo que mai havia pensat complir, introduí Bonaparte poderosos exèrcits a Espanya, penetrant per Pamplona fins a Madrid, i per Figueres fins dins les muralles de Barcelona, que per ordre del rei s'entregà luego. El rei Carles renuncià la corona en estes circumstàncies a favor de son fill Fernando, príncep estimat de sos súbdits, i de costums irreprensibles. En tan crítiques circumstàncies l'astúcia de Bonaparte atragué a Bayona al rei Fernando i tota la família de Borbón; allí violentament amb amenaces fins de mort, féu renunciar lo dret a Fernando que tenia a la corona d'Espanya, a son favor, i lo envià pres a París, i després a Fonteneblau, apoderant-se també de tota la demés família.

Privada l'Espanya de son rei llegítim, i sens armes ni socorros que ja de antemano havien retirat els agents de Bonaparte i del tonto Godoy, vent-se al mateix temps plena d'exèrcits francesos, no desmaià, a imitació dels Macabeus, tenint major ansietat per les coses sacres i llocs sants que de sos propis fills, s'aixecà en masa, creà juntes en totes les províncies, formà (o millor, executà, sens formar) projectes de defensa, i sense armes derrotà a milenars de francesos, manifestant-se visible lo poder de Déu que la defensava, i volia conservar pura la santa religió amb que li tributà lo honor i glòria.

Passant per alt lo ocorregut en les demés províncies d'Espanya, lo dia 10 de febrer (cabalment dia de Sta. Escolàstica patrona de esta ciutat de Vich) de l'any 1808, entrà l'exèrcit enemic dins les muralles de Barcelona, aparentant idees pacífiques, de què no es fiaven els barcelonins. A les dos hores de la tarda del mateix dia ja se sabé en esta ciutat de Vich tan fatal notícia que contristà a tots los veïns. Se passaren alguns dies aparentant los francesos que venien d'amics procurant amb tot apoderar-se dels forts de la ciutat, amb el pretext de donar bon allotjament a les tropes i sufofant els barcelonins en son cor los recels i temors fundats que tenien per no demostrar inobediència i insubordinació a la llegítima autoritat que apoyava les gestions dels francesos. Però a l'últim s'encengué un foc sagrat en tota la província, s'enarbolà la bandera d'insurrecció contra los opressors i fins dins les muralles de Barcelona s'insultava als enemics.

Com en los plans de Bonaparte entraven en càlcul la subordinació innata dels espanyols a son sobirà, lo desproveït que estava el regne d'armes i tropes i lo ningun exercici que tenia lo poble en manejar armes, introduí per la part de Catalunya lo sol número de tropes que se necessitava per servir i contenir les places fortes i ciutats subalternes, presumint que no tindria particular resistència. D'aquí fou que fins a la primavera de l'any 1809 que entraren altres exèrcits, no féu Bonaparte en Catalunya particulars funcions. Sols procurà conservar lo que havia pres amb engany. En 1809 des de Barcelona féu una temptativa fins a Girona que se defensà molt bé: en est mateix any pujà a ocupar la ciutat i Plana de Vich on permesqué l'exèrcit en número de 17.000 homens des de 17 abril a 18 juny.

(1).

Amb los avisos que donaven los confidents des de Barcelona i amb la poca força que en lo camí se pogué oposar als enemics, hi hagué temps per retirar de la ciutat i Plana los malalts i les efectes que a cada un li apareixien més útils retirar. Però com en aquella situació la ciutat de Vich i la comarca, com lo demás del regne d'Espanya, estava fornit en tot género quedà sobrat per a que lo enemic recollís un ric botí.

Des de les viles de Sant Hipòlit i Manlleu fins a Centelles, i des de Santa Eulàlia i Muntanyola fins a Roda i Sant Julià, tal vegada no quedaren cinc centes persones; totes s'escaparen a les muntanyes i pobles més apartats, sofrint mil incomoditats (no obstant que la gent observava molta caritat en esta primera invasió) havent-se de refugiar moltes famílies en les llisses i cabanyes i fins en les estables de les cases de pagès. Açò ocasionà moltes i graves malalties que després continuaren en la ciutat i comarca quan desocupà lo enemic. En Vich quedaren unes cent cinquanta persones, compresos los malalts del S. Hospital, lo Sr. Bisbe Don Francisco de Veyan i Mola i alguns eclesiàstics seculars i regulars. Per respecte al Sr. Bisbe, prelat de gran zel, ciència i virtut, que tenia fama adquirida en tot lo regne, era fill de Tamarit en Aragó, los enemics no maltractaren algun dels que se quedaren, però sí saquejaren a sa satisfacció en tots los dos mesos tant en la ciutat com en les cases de pagès i pobles veïns. Trobaren molts diners enterrats i alhajes que sos duenyos creien tenir més segurs dins de terra que en ses propries mans, tement que serien robats en les muntanyes; però s'equivocaren puig en lo temps d'esta primera invasió tots se portaven amb molta fidelitat i compassió cristiana socorrent-se mútuament los uns als altres amb molta caritat, donant proves de grans cristians i que sofríen en defensa de son rei i per defensar la santa religió catòlica, apostòlica, romana, no volent-se subjectar a un tirà que havia posat presos los SS.PP. Pius VI i VII, privant-los de los dominis de la Santa Sede i transportant-los a França a on morí lo primer, perquè en res reparava sols pogués lograr sos projectes ambiciosos. La ciutat i comarca quedà enterament assolada; les cases sens mobles ni robes, i fins moltes cases cremades, principalment en les immediacions de Vespella i Gurb, perquè allí los bons patricis feien foc als francesos baixant de Sant Bartomeu del Grau. Lo sentiment que tingueren principalment los principals de les famílies al restituir-se a ses cases, trobant-les arruinades amb les soles parets, ocasionà unes fortes malalties, de manera que en Vich se tocava un combregar al matí i altre a la tarda, i los Srs. Domers viaticaven a tots los malalts de que se donava avís que en alguns dies passaren de setze. Duraren estes malalties tres o quatre mesos i moriren molts (2).

En los anys següents fins a 1813 continuaren les incursions i empreses dels enemics; tingueren sitiada Girona per uns dos anys; se defensà amb la major constància admirant fins als mateixos enemics i a l'últim tingué que cedir a la fam.antes que a la força; però, rendida, fou tractada amb tot honor militar. Sitiaren Lleida feu poca resistència i fou presa sens capitulació i experimentà tots los rigors de la guerra la més desastrada i desoladora, i a on se cometeren los més atroços i cruels e inhumans delictes, i per últim fou governada per uns gobernados francesos los més cruels

e inhumans quals cometeren en sos infeliços moradors les majors injustícies i atropellaments, vexacions injustes i brutalitats que la decència no permet referir, fins que per un ardit de guerra la tragué de ses garres lo Baró d'Eroles, acció que li meresqué una glòria immortal.

Després d'haver-se lo enemic apoderat de Lleida passà intrèpid i orgullós a posar siti a Tortosa qual tingué la mateixa infeliç sort i desgràcia que Lleida, i perdé en ella la província uns 6.000 joves que s'havien allí introduït per defensar-la. Posaren immediatament siti a Tarragona, que, a pesar d'haver-se posat en estat de poder-se fer respectar dels enemics, fou mal defensada, sucumbí luego i l'enemic cometé en ella les majors atrocitats i barbàries.

En lo any 1810 ocupant lo enemic la ciutat de Vich i sa comarca donaren los espanyols una batalla entre l'església de Malla i la parròquia de Vich (3). Guanyaren los enemics, però en pèrdua de més de mil homens. Los espanyols perderen mil quatreccents presoners i molts morts i ferits.

En lo any 1813 s'encaminava lo enemic a Vich per la part de Sant Feliu i Amer, i se donava tant per segur lo arribar en esta ciutat, que el general que manava la divisió ja des de Sant Feliu avisà al general de Barcelona que es trobava en Vich, comptant segurament amb ses forces i no amb lo poder de Déu, que podia detenir-lo que realment ho féu. Se donà la batalla entre lo pont de Sant Martí Sescorts i la collada del Bach, i batent lo enemic, se retirà la nit següent a Sant Feliu amb bastanta pèrdua (4). Esta hauria estat major si hagués pogut arribar a l'ocasió lo comandant Manso amb sa divisió que estava apostat en Sant Feliu de Codines per detenir los enemics que des de Barcelona volien al mateix temps pujar a Vich. Era lo general en jefe de l'exèrcit espanyol en aquella època Copons, qual per l'acció referida se meresqué lo comú aplauso i benevolença. Manso, lo general de divisió, quan entraren los francesos a Catalunya era mosso d'un molí en el pla de Barcelona i irritat per una bofetada que li donà un gabaig, li digué que ja li pagarien cara la tal bofetada. Prengué les armes i descobrint son tino militar, se li donà luego mando i ne feu perdre a milenars de francesos, de manera que a l'últim estos res volien amb la tropa que manava Manso.

Durant estes expedicions dels enemics arribà a tal apuro la província que moltes persones passaven setmanes enteres sense menjar pa. Altres hi barrejaven esclofolles de nous, pinyolades, i s'arribà a barrejar-hi espigots de blat de moro. S'arribà a l'extrem de presentar-se a la plaça de Vich per vendre una porció d'esclofolles de pinyó com qui vol vendre blat, bé que se manà retirar. Durant est temps tant calamitós i de guerres arribà a vendre's lo blat en la plaça a disset duros la quartera. En tal apuro la tropa no tenia lloc per subsistir sino en Vich i Reus alternant com podien. Lo enemic ja donava per conquistada la província; havia ja senyalat governadors i noves demarcacions de terrenos o departaments. Ajudava a fer més pesats los treballs les repetides invasions de l'enemic, que, a més de la sobreïda de 1809, foren cinc tractant més o menos mal als habitants de Vich i sa comarca, segons era lo geni del general que manava. Luego de caiguda Tarragona se presentà a Vich lo general Suchet, home furibundo, orgullós

i atrevit en les empreses, donant ja per conclosa la guerra en Catalunya, digué amb molt imperi al Sr. Bisbe Veyan que havia de cantar, o a lo menos assistir a un solemne Te Deum per la conquesta de Tarragona (5). Se negà lo Ilm. fundat en que la província conservava encara exèrcit i govern lilegítim. Se irrità lo general, arrestà amb amenaces de transportació al Sr. Bisbe en son propi aposento. Lo Sr. Bisbe se mantingué constant i amb serenitat menos quan entengué lo gran sentiment de sos feligresos que per totes parts i places i carrers sols podien explicar-se amb llàgrimes de sentiment al veure que anaven a perdre son prelat. Estas demostracions feren entrar al general en coneixement que havia donat un pas precipitat; retirà, i se compengué que lo prelat assistís a una missa resada junt amb els generals francesos, a lo que condescendí lo prelat per no oposar-se açò a la pràctica que observaren los antics Pares de la Iglesia en apuros iguals.

En les demés invasions no feren particulars atropellaments; sols en l'última en què exigien 16.000 duros amb amenaces de portar-s'en preses diferents persones de la ciutat, entre estas un Sr. canonge, lo capbrever major, un administrador de la Pietat i altre beneficiat de la Santa Catedral. Intimà lo enemic lo decret a les vuit del matí; se demanà disminuís la quantitat. Se reduí a 10.000 duros que s'entregaren a les quatre de la tarda i s'acabà la tragèdia, partint luego lo enemic.

En lo any 1810 lo general Macdonald venint de cremar la catedral de Solsona, passà per Manresa, cremà aquella ciutat, passà per Moia, arribà fins a Malla, i luego manà retirar, i prengué direcció per Barcelona (6). Est succés imprevisit commogué los ànims dels moradors de Vich i esperaven amb l'acostumat sobressalt a l'enemic; desplegaren en accions de gràcies a sos Sants Patrons. Se celebrà dins pocs dies ofici i comunió general en la iglesia de N.^a S.^a de la Pietat en acció de gràcies als Sants Màrtirs Llucià i Marcià, i en dit dia combregaren unes 1.500 persones. La dominica següent se repetí la mateixa funció a la Verge dels Dolors, qual sagrada imatge tingueren des de el principi trasladada a la iglesia catedral.

Després de tanta borrasca envià Déu la serena. En 1814 acabà l'imperi tirànic de Bonaparte; se restituí el catiu Fernando VII que Déu guarde a son lilegítim trono, entrant a Espanya por esta província i rebent en ella los primers homenatjes; i podem los catalans tenir la glòria que per haver estat los més constants en sostenir los drets del rei i de la santa religió catòlica, disposà Déu que entrés el rei per Figueres, al tornar-s'en a Madrid, omplint de consol i satisfacció a esta província de Catalunya. Desocupada Barcelona i les demés fortalceses, retirats los enemics a sos països, totes les parròquies a competència s'esmeraren en dar gràcies a Déu i a sos sants patrons d'haver quedat lliures i de poder continuar sens sobresalt en lo culto de la santa religió catòlica, apostòlica, romana. Se convidaren uns a altres veïns i parents a ses funcions parroquials i los músics de esta catedral tingueren que anar a diferents iglesies veïnes per solemnitzar les funcions.

Fàcia Déu que nos aprofitem de tanta tribulació i del perill imminent en què havem estat de perdre la fe, puig entre tants transtorns havia ja arribat la impietat en algunes parts d'Espanya a llevar-se la màscara insul-

tant als sacerdots en ses públiques funcions i donant a la impremta manifestes heretgies.

Vich i agost 12 de 1816.

Addicions notables

En lo temps que los enemics tenien ocupada la ciutat no se suspenia lo culte sagrat en la Catedral, sino molt poc, o algunes hores canòniques (menos en la primera invasió, que durà de 17 abril a 18 juny de l'any 1809 en que se suspengué enterament lo culte) perquè encara que les demás iglésies estaven tancades, aquella sempre fou respectada.

Los beneficiats contribuïren als gastos de la guerra, vestits de tropa i manutenció vàries vegades, ja voluntàriament amb dons gratuïts, ja segons la taxa que ordenà lo Sr. Bisbe en raó dels respectius beneficis; i ja donant la meitat de la plata de son ús, i allavors el Capbreu entregà la imatge d'est metall que tenia de Sant Sebastià. Així mateix les administracions del Capbreu i N.^a S.^a de la Pietat expediren grans quantitats en diners, grans i palla, no solament en socorro de nostres tropes continuament, sinó també per a contentar a l'enemic en les ocasions d'invasió.

Augmentaren les necessitats una terrible tempestat de pedra en lo any 1810 entre dos i tres de la tarda del dia 23 de juny que s'emportà quasi enterament la collita de tota esta parròquia de Vich, part de Sentfores, per la part de Malla arribà fins a can Payella, un part de la parròquia de Gurb, s'emportà tota la collita del pla de Sant Llätzer i també s'emportà una part de Santa Eugènia.

En la primera invasió pillà lo enemic en la ciutat i parròquies veïnes quaranta mil quarteres de gra (la major part blat) segons resultà dels llibres d'entrada que portava el mateix exèrcit enemic, i ells ho confessaren; a més del que pillaren de particulars los soldats rasos.

Mataren d'un tir de bala al Rnt. Rector de Folgueroles, se deia Rnt. Isidre Nadal, fill de Taradell, el què sos feligresos veentse acosats de l'enemic havien deixat malalt dins un camp de blat.. En Moià mataren en lo carrer a un vicari de dita vila, s'anomenava Rnt. Pau Tey, fill d'un sabater de Vich, que per socórrer als malalts esperava l'últim instant per escapar dels enemics.

Entre altres pagos que tingueren que fer lo Capbreu i Pietat en lo decurs de la sobredita guerra entregà lo Capbreu en març de 1809, 76 onces de plata obrada; la Pietat n'entregà 54 onces.

En 1809 per un pago de cinquanta mil duros imposat al Corregiment de Vich, pagaren de particular los beneficiats 532 lliures 19 sous 2 diners.

En lo any 1810 la Pietat entregà 275 onces de plata obrada. En agost de 1811 pagà lo Comú 20 duros per fer fusells. En juliol de 1813 Capbreu i Pietat en junt pagaren 500 rals per un refresc de tropes.

En 21 març de 1814 Capbreu i Pietat en junt donaren per los gastos de la vinguda del rei (que Déu g.) 375 duros.

En los tres o quatre anys últims de la guerra, se apoderà lo govern de la meitat dels delmes i no poguérem escapar de pagar per los delmes de Granollers i Roda de la Plana, però se tingué lo alivio que serviren en pago de Capitacions.

En totes les invasions, quan lo poble cansat resolgué quedar-se amb lo enemic, contribuïren Capbreu i Pietat a mantenir los exèrcits a proporció dels delmes i més encara de lo que los corresponia per un afecte de compassió, no obstant de tenir exhauste los arxius.

En l'última en què lo enemic després de ben mantingut per quinze dies, exigí 10 mil duros de contribució, pagaren Capbreu i Pietat.

A més lo enemic cremà o destruí les cases del mas Garombau, Vilafreder i Verdaguer, del Capbreu, i les cases del mas Sobrevia, Vilamajor, Coma, Casadevall i mas Pasqual, pròpies de l'Administració de la Pietat; en recompondre-les s'han gastat fins al present setembre de 1816, la quantitat de (en blanch). Lo que se ha gastat en lo mas Verdaguer són 1.641 lliures, 12 sous, 7 diners, i en el mas Gurumbau 1.800 lliures.

E. Junyent

NOTES

1. Es refereix a la primera invasió de la ciutat sota el comandament del general Saint-Cyr, a la que al·ludeix el bisbe Veyan en la seva carta al P. Villanueva publicada a AUSA, n.º 68. En la llibreta de sepultures del Capbreu de la Catedral queda registrat: «Est dia fou lo infel·liz que los malvats gavaigts entraren a Vich, dia 17.»
2. La magnitud d'aquestes mortaldats pot constatar-se en el registre de sepultures del Capbreu que consigna la llista de 443 sepulcres des del dia de la tornada de la gent a Vich, a partir del 23 de juny fins a últims d'any. Pot comparar-se amb el nombre normal de sepultures, de 127 per l'any 1807, de 139 pel 1808, de 74 pels primers mesos de 1809 fins a la data de l'entrada dels francesos, i de 155 pel 1810, sense que en cap d'aquestes llistes consti la defunció dels albat. Les 18 sepultures registrades durant els dos mesos de l'ocupació francesa, es fa encara només pels oficis canònics.
3. És la batalla del 10 de febrer guanyada pel general francès Souham contra l'exèrcit espanyol dirigit pel general O'Donell, la qual figura mencionada entre les victòries napoleòniques a remarcar com no es feren els oficis a la Seu, única església de la ciutat que restava oberta i l'Arc de l'Estrella de París, a la que seguí l'ocupació de la ciutat.
4. Referència a la batalla del 7 de novembre sostinguda pel general Copons contra tres batallons francesos comanats pel general Lamarque.
5. Així consta també en la carta del bisbe Veyan al P. Villanueva.
6. El fet s'esdevingué el dia 8 de novembre de 1810.